

ספר ויעל אריהו

זה ספר איש רבי עמרת צבי אבי רב פעלים מקבצאל,
עמרת זהב צפירת תפארה הוא זיוה הוא הדרה אבי התעודה
הוא הודה ראש נולת אריאל גדול ישמו בישראל, הוא נירו
עמיד וצית מר זקני הרב המופלא בנסתר ובנגלה וכתר ישם שוב
עולה כקשית כמוהריר אליהו יעקב הכהן מראב מסלתון
וצוקיר וזיעיא ועל ישראל, מאשר נמצא בכתובים כתבת ידי
קודשו והימה פזורים ואספתי באומדיים מן הבא לידי והאל יתי
יעזור לי להדפיס את יתר הפליטה וכן הבן ישואל, זכותו של
עמיר הרמז וציל יעמוד לי ולזרעי עד ביאת הנואל אכיר.
כיד הצבי יהודה חיים הכהן מסלתון סימ.

פה קהיר (מצרים) יעיא

נדפס ברפוס

עיה יוסף בן יחזקאל חאמין סימ

שנת ה' תפרי"ח לפ"ג

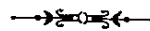
1938

Imprimerie JOSEPH HEZKIEL - Caire.

ואז עון שלישי נעשה ראשון ומוחלין לו עליו וכן ר' נעשה ראשון וכו' יעוין שם ורו"ק.

תשמיש . עיין להרב שפ"ח סדר נח על פסוק וישלח את העורב ויצא ויצא ושוב שהיה חושדו על בת זוגו וכו' כתב וזה לשונו נ"י"ט דה"פ על בת זוג של נח רוצה לומר שמשמש בת"בה לפי שהעורב שמש בת"בה וכל הפוסל במומו פוסל לכן לא היה רוצה להיות פרוש גם הוא מזוגו, וכן הפ"י בנמרא, עד כאן לשונו, ולא ידעתי איך מתישב פירוש זה בנמרא שהרי כך אמרו בשי"ס ועוד אמר לו שמה לאשתי אתה צריך, אמר לו רשע במותר לי נאסר לי בנאסר לי לא כל שכן, עיין שם ורו"ק.

בהא שאמרו ויל עבר אדם עבירה פעם א' מוחלין לו שנייה מוחלין לו וכו' אם חסא פעם רביעית אם מנלנלים עליו את הכל אויר מר' ואילך, וכיוצא לצד הראשון פסק הרמב"ם בפרק ב' מהלכות עבדים גבי עבד בהא דקיטא לן חלה נ' ועבד נ' אינו חייב להשלים ואם חלה ר' חייב להשלים הכל, וכתב מהרי"ט ויל רח"ב גם כן להשלים השלשה ראשונות דלא תימא דדוקא שנה ר' דהנ' שנים כבר התיר הכתוב עליהם וכו' עיין שם, וקשה לי טובא דמאי מפסקא ליה להרב ויל כבר מבואר באר היטב בהרמב"ם בהלכות תשובה פרק נ' הלכה ה' דאם מעון נ' ואילך נמצאו עונותיו מרובים מוכותיו אם מענישין אותו גם כן על הראשונים ואם נמצאו עונותיו מעון נ' ואילך כנגד זכותיו או מוחלים לו לנמרי על הראשונים

דרוש להספד

לרב אשי אגן בסובלי חולאים מתנינן לה, אמר רב ענן כל הקבור בארץ ישראל כאלו קבור תחת המזבח כתיב הכא מזבח אדמה תעשה לי וכתוב התם וכפר אדמתו עמו, ע"כ.

יבנו הבנים ויספרו להבנות על שמועה כ', באה מפסירת מעלת עשרת ראשי וצ"ח ארונותי אשי הכים הצדקת הכשרה, נ"סלה האם מעל הבנים אתיא עקירה עקירה, והן בעון עד שלא שקעה שמישה של צרה וזרה שמישה של אחרת מפסירת מעלת עשרת ראשי וצנ"ף תפארתו הורינו והדרינו הנור והעשרה, ליבי למיז אי"ב זעק ב"א ב"א על שמועות רעות אומר ברוך דיין האמת אתיא נזירה, ואחר האיש ואחר האשה ברי"א בחיובא לספור לצרה, ואת היותרת לן יאות למכבי לן יאות למספר

דרוש שדרשתי אני הצעיר על שמועות רעות שבאו תכופות בראשונה מפסירת מרת אמי תנצב"ה הכי"ט וזאת שנית מפסירת אבא מארי עשרת ראשי וצנ"ף תפארתו הכי"ט ודרשתי זה בפרשת פקודי שנת התרכ"ה ליצירה.

ואת מזבח העולה שם פתח משכן אהל מועד ויעל עליו את העולה ואת המנחה כאשר צוה ה' את משה, ויעל עליו את העולה ואת המנחה כאשר צוה ה' את משה.

איתא בשלח' מסכת כתובות וזה לשונו אמר רבי אלעזר כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון ישאמר ובל' אמר שכן ה"תי העם היושב בה נשוא עון, אמר לו רבינא

תשובה הכא נמי בשעשה תשובה, והא' בר תשובה הוא והתנן איזהו מעוות לא יוכל לתקון זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר השתא מיהא עושה מעשה עמך הוא עד כאן לשוננו, וכתבו הר"ף והרא"ש ז"ל על זה הני מילי לענין חיובא אבל לענין איסורא אפילו לא עשה תשובה אסור לו לבן להכותו ולקללו לאביו דגדסין בפרק הנהניקין די פ"א עמוד שני אמר רבה בר רב הונא וכן תנא דבי רבי ישמעאל לכל אין הבן נעשה שליח לאביו לא להכותו ולא לקללו חוץ ממסית ומדיח שהרי אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו, עד כאן.

והמזר ביורה דעה סימן ר"ס הביא לשון הרמב"ם המזכר והקשה עליו וזה לשוננו ונראה לי כיון שהוא רשע אינו חייב בכבודו כראמרינן נבי הניח להם אביהם פרה נוזלה חייבים להחזיר משום כבוד אביהם ופריך והא לאו עושה מעשה עמך הוא פירוש ואין חייבים בכבודו ומשני בשעשה תשובה, אלמא כל זמן שלא עשה תשובה אינם חייבים בכבודו, ומרן בבית יוסף וכן בכ"מ תירין לקושיית המזר וזה לשוננו דברב"ת היט דלדידיה אזהר רחמנא אל תקה מאתו לדידיה אזהר רחמנא לבריה לא אזהר רחמנא אלא דמשום כבוד אביהם חייבים להחזיר, ודוקא בדעבר תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמת דהויא לה התיא פרה כאלו לא הור"שה לבניו מאחר שהיה ברעתו להחזירה והיא דבר המסויים הילכך אף על גב דעדין לא הוציאה מירשותו חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם אבל כי לא עבר תשובה בניו ירשוה והתורה לא חייבתם להחזיר דלדידיה אזהר רחמנא לבריה לא אזהר הילכך הוי לנמרי ממון דידהו ואינם חייבים לכבד את האב בממנום דהא דפסיקא הלכתא כמיד משל אב אבל בשאר כבוד דלית ביה הסרון כ"ס אין הכי נמי דמחייבי אף על פי שהוא רשע כדמשמע

למספר וי דתסרא איש ואשה שזכו א"ו ואלו נסקרין בסקירה לאתפוסו אררא, לכפר על בני ישראל כתיב בהו כפרה, אי לזאת קמתי אני ללקט באומרים אחת ארובה ואחת קצרה, אי משום יקרא דהוי קול אומר קרא, אי משום יקרא דשכבי הספדא יקרא, ועוד זאת היתה יתירה משום עשה דכאויא זאת חקת התורה, כאשר מצאנו ראינו לרבותינו ז"ל שהפלינו מחיוב כבוד אב ואם בפרק קמא דקידושין וזה לשוננו תנו רבנן נאמר כבוד את אביך ואת אמך ונאמר להלן כבוד את ה' מהניך השהה הכתוב בכבוד אב ואם לכבוד המקום וכו' וכן ברין ששלשתן שותפין בו עד כאן.

ומצינו בירושלמי דמסכת פאה שאמרו שהעדיף בכבודם יותר מכבוד שמ"ס דאלו בהקדוש ברוך הוא כתיב כבוד את ה' מהניך אם יש לך נכסים אבל אם אין לך נכסים לא ואלו בכבוד אב ואם לא כתיב מהניך ואפילו אתה מחזיר על הפתחים, ועוד זאת מצאנו לרבותינו ז"ל שהפלינו בכבוד אב ואם שאפילו אם האב הוא רשע חיובא רמיא על הבן לכבדו שכן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות ממרים בפרק ו' הלכה י"א וזה לשוננו הממזר חייב בכבוד אביו ומוראו אף על פי שהוא סטור על מכתו וקללתו עד שיעשה תשובה, אפילו היה אביו רשע ובעל עבירות מכבדו ומתירא ממנו עד כאן.

ואהא דקאמר רבינו הממזר חייב בכבוד אביו וכו' כתב מ"ן ז"ל משנה היא במסכת יבמות דף כ"ב עמוד א' וזה לשוננו מי שיש לו בן ממזר פוסר את אשת אביו מן היבום וחייב על מכתו ועל קללתו ובנו לכל דבר עד כאן, ואמרו בנמרא עלה מכל מקום לאתווי מא' אמר רבי יהודה לאתווי ממזר מאי טעמא אמר קרא וכן אין לו ע"ן לו, וחייב על מכתו מאי אקרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך כדאמר רבי פנחס בשעשה

כרמשמע מההיא דפרק הנחנקין, עכ"ד.

ומרן בשולחנו הקצר יורה דעה סימן ר"ט סעיף י"ח פסק בדברי הרמב"ם ז"ל שכתב וזה לשונו ממור חייב בכבוד אביו ובגוראו אפילו היה אביו רשע ובעל עבירות מכבדו ומתירא ממנו וכתב מור"ם ז"ל ויש אימרים דאינו מחוייב לכבד אביו רשע אלא אם כן עשה תשובה וכתב הטורי זהב סעיף קי"ז אפילו היה אביו רשע נלמד מזה דאיתא בפרק הנחנקין לכל א"ן הבן נעשה שליח לחלוקת לאביו תוך ממסית והיא הוא הטור והביא קושית הטור שהקשה על הרמב"ם ז"ל ותירוק שיתדין מרן הבית יוסף וכתב עליו וזה לשונו וקשה דאם כן למה ליה למקשן להקשות מכת לאו עושה מעשה עמך תיפוק ליה דהמטון של הבן כיון שלא עשה תשובה ותו דאי תליא מלתא במה שהשב להחזיר למה חילקו בדבר המסויים דוקא הא אפילו באינו מכויים חייב כיון שחשב להחזיר על כן יפה הקשה הטור וההיא דהנחנקין מוקי לה הטור בשעשה תשובה כמו שכתבו התוספות דבא"ס דבית יוסף ז"ל, ועוד יש לומר דהטור ז"ל מהלך בין הכאה וקללה לכבוד דהיינו אפילו להכותו ולקללו אסור מכל מקום אינו חייב לכבדו וכו' עיין שם, משמע מדבריו בהרי"א דלפי תירוק הראשון שתירוק, אי לא עשה תשובה אין שום אסור להכותו ולקללו וגם אינו חייב בכבודו דהא תליא בזה, וקשה לי על דבריו דא"ן הטור יחלוק על אביו הראש ז"ל דבזמן רבפירוש פירש הראש ז"ל ההיא דהנחנקין היא בלא עשה תשובה ואיסורא איכא, ולולי דבריו היינו מפרשים דלעולם הטור כבי"א ליה כפירוש הראש אביו ז"ל דההיא דהנחנקין בלא עשה תשובה ועם כל זה איסורא איכא להכותו ולא מוכה מזה דמשום דאסור להכותו מחוייב לכבדו דאינו תלוי זה בזה ושפיר הקשה הטור על הרמב"ם ז"ל, לא כן עתה הכבירא

ליה להטורי זהב דמכת דאסור להכותו מינה משמע דמחוייב לכבדו ומוקי לה הטור בשעשה תשובה ואם לא עשה תשובה אין שום אסור להכותו ולקללו, אם כן היאך יחלוק הטור על אביו בזה כיון דלסברת הראש איסורא איכא וחייב לכבדו, וצריך לי עיון.

וכר מן דין ראיתי להרב מראה הגונה ז"ל דף צ"א עמוד א' בחירושו לה' ממרים שהקשה על הטורי זהב קושיא עצומה וזה לשונו, ואחרי המחילה רבה מכית שותיה דמר לא ידענא דא"ן הפה יכולה לדבר דהטור מוקי לההיא דפרק הנחנקין בשעשה תשובה מאחר דהטור ז"ל שם ביורה דעה סימן רמ"א סעיף ה' כתב בהרי"א וזה לשונו, עבר אביו או אמו עבירה שלוקין עליה והיה הבן שליח לדריינים לא יכה אותם וכן אם נתחייבו נדוי לא יכה שליח לנדותם ולא ידדוק ולא יכה אותם בשליחות בית דין, אף על פי שראויין לכתב ולא עשו תשובה עד כאן, ואם כן מבואר בהרי"א בדבריו הללו דאיהו קאי בשיטת אביו הראש והרי"ף ז"ל דההיא דפרק הנחנקין אפי' שלא עשה תשובה מידיו, ואם כן א"ן כתב דההיא דפרק הנחנקין מוקי לה הטור בשעשה תשובה דהא ליתא לדעת הטור וכמו שכתבתי וצריך עיון, עד כאן דבריו.

וראיתי בספר יראים לרבינו הגדול רבי אליעזר ממין ז"ל שכתב וזה לשונו המכה אביו רשע חייב, דאף על גב דמסרינן ליה לעיל מדכתוב ונשיא בעסק לא תאור ומקשינן הכאה לקללה, קימא לן ברבי ישמעאל דתנא רבי רבי ישמעאל לכל א"ן הבן נעשה שליח להכותו תוך ממסית ומדית שהרי אמרה תורה לא תהמול ולא תכסה עליו, ותנן ביבמות בפרק כיצד מי שיש לו בן מכל מקום חייב על הכאתו ועל קללתו ובנו הוא לכל דבר עד כאן, והקשה עליו הרב היר"א בספרו הבהיר ברכי יוסף יורה דעה סוף סימן רמ"א וזה

זה לשונו, וק"ק מאי חייב דקאמר דברשע שלא עשה תשובה אפילו להריף ליכא אסורא, ותו הא דקאמר ותנן ביבמות ותיב על מכתו וכו' זו היא שקשה דהא אוקמה בשים בשעשה תשובה והבא ברשע שלא עשה תשובה קאי עד כאן.

והנה מה שכתב דברשע שלא עשה תשובה אפילו להריף ליכא אסורא דדבר קשה לאומרו דבהדיא כתב הריף ז"ל דאף בלא עשה תשובה איסורא איכא, אם לא שנאמר שמים נפל בדבריו וצ"ל אפילו להריף ליכא אלא אסורא, ודו"ק.

וראיתי להרב התמיד במוהריי אלנאוי ז"ל בספרו הבהיר שארית יעקב בסדר קדושים דף ט"ז עמוד א' שכתב וזה לשונו ולא ידעתי מה יענה הפור ז"ל להך סוגיא דפרק אלו מציאות דקאמר איש אמו ואביו תיראו יכול אמר לו להלל את השבת או להטמא למתים יכול ישמע לו, תלמוד לומר אני ה' כולכם תייבים בכבודי, על זה כתבו הגמ' וזה לשונם פרק קמא דיבמות ופרק אלו מציאות יכול אמר לו אביו הטמא או שאמר לו אל תחזיר יכול וכו' מכאן למדנו שבדיבור אינו נחשב רשע דדברי הרב ודברי התלמיד וכו' שאם היה נחשב רשע בדבור פשיטא שלא ישמע לו ולא היה צריך פסוק לזה, ולא מצינו עונש בדיבור לבד אלא למסית ומדיה לבד, עד כאן דבריו יעו"ן שם, באופן שדברי הרב במוהריי אלנאוי ז"ל הנזכר לא זכיתי להבינם, וצריך לי עיון.

וכיוצא בזה יש להעיר על הרב הבן הגדול אליהו הבן ז"ל בספרו הבהיר ולא

עוד אלא בדף ז' עמוד נ' בחידושי על מס' יבמות שהביא דברי השים יכול אמר לו אביו וכו' תלמוד לומר איש אמו ואביו וכו' וכתב וזה לשונו למדנו מהמאמר הנזכר תשעה לימודים ובל"מור שלישי כתב וזה לשונו למדנו אפילו שיהיה אביו רשע, לא בשביל זה יכול הוא להכותו ולקללו חס ושלום, אלא לא ישמע

וכו' מה שאין כן אם האב עדין לא עשה שום עבירה ואמר לו לבנו שיחלל את השבת או להטמא למתים בכנון זה לא מקרי האב אינו עושה מעשה עמך דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ואם ילך הבן ויעשה האיסור אי לאו קרא דזאת שבתותי הו"א שישמע לו מכת מצות כבוד אב ואם ואין על הבן שום איסור לזה אתא קרא דזאת שבתותי שלא ישמע לו ואם הלך הבן ועשה האיסור הבן תייב ואין על האב שום איסור כלל ועיקר, וכן ראיתי להגמ' שכתב משם הסמ"ג בפרק ו' מהלכות ממרים אות ת' אהא דכתב הרמב"ם מי שאמר לו אביו לעבור על דברי תורה בין שאמר לו לעבור על מצות לא תעשה או לבטל מצות עשה אפילו של דבריהם הרי זה לא ישמע לו שנאמר איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו אני ה' כולכם תייבים בכבודי, על זה כתבו הגמ' וזה לשונם פרק קמא דיבמות ופרק אלו מציאות יכול אמר לו אביו הטמא או שאמר לו אל תחזיר יכול וכו' מכאן למדנו שבדיבור אינו נחשב רשע דדברי הרב ודברי התלמיד וכו' שאם היה נחשב רשע בדבור פשיטא שלא ישמע לו ולא היה צריך פסוק לזה, ולא מצינו עונש בדיבור לבד אלא למסית ומדיה לבד, עד כאן דבריו יעו"ן שם, באופן שדברי הרב במוהריי אלנאוי ז"ל הנזכר לא זכיתי להבינם, וצריך לי עיון.

ואנכי הר"ל אנכי שותיה דמר לא ידענא דמאי מקשה על הפור ז"ל דלא דמי כלל להדיא שהקישו רבותינו ז"ל אקרי כאן ונשיא בעמך לא תאור וכו' דשאני התם שכבר האב עשה העבירה שנוזל או נגב או בא על הערוה ואחר כך נרצה להייב את הבן לכבדו על זה הקשו אקרי כאן ונשיא בעמך לא תאור

ישמע לדבריו ולא יעשה כמעשיו כשיאמר לו לעבור על איזה מצוה וכן פסק מוהרי"ק ז"ל בהלכות כבוד אב ואם סימן רמ"א ולזה אמר לא ישמע לו בלבר עד כאן. נראה מדבריו שהבין בפירוש הסוגיא בדברי מוהרי"א ז"ל מדקאמר אפילו יהיה אביו רשע. והו"ו ה"מא עליו שפעלם ממנו דברי ההנח"מ משם הסמיך הנזכר.

ושוב אחר כך ראיתי להרב שם הדרש בפ"י על ספר ירא'ם בדף ל"ב עמוד ד' שהקשה על הרב החוקני ז"ל כמו שהקשיתי אני הדל י"ל דברי הרב כמוהרי"א אלנאי ז"ל. שהרב שם חדש ז"ל עלה ונסתפק באם אמר לו אביו לעבור על איזה מצוה שהיא מדרבנן אי אמרינן שלא ישמע לו מה"ט נופיה דקתני בברייתא כולכם חייבים וכו' והי' שניהם מוזהרין על מצות דרבנן מלאו דלא תסור. או"ד מדנקט תנא דברייתא יכול אמר לו אביו הסמא או אל תחזיר וכו' שהם מצות דאורייתא משמע דמצות דרבנן נדחים מפני כבוד אב ואם וכתב שהסבא מכרעת לזה הצד השני דאחי עשה דכבוד אב ואם ודחי מצות דרבנן ונכ' הביא ראיה לזה. ושוב כתב וזה לשונו ובחפשי מצאתי להרב החוקני פרישת קדושים שהקשה דהא כתיב ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך. ואם אביו ואמו אמרו לו לחלל את השבת אינו חייב לכבדם ויש לפרש דמיירי בשבות דרבנן דאחי כבוד אב ואם דאורייתא ודחי שבות דרבנן עד כאן דברי החוקני ז"ל. והקשה עליו הרב שם חדש ז"ל שתי קושיות שעיקר קושיתו כבר תירצה הסמ"ג סוף עשין קי"ג וזה לשונו. תניא יכול אם אמר לו אביו הסמא וכו'. ולמדנו מכאן שבדבור לעבור אינו נחשב רשע דדברי הרב ודברי התלמיד דברי משו"מ שאם היה נחשב רשע כדבור פשיטא שלא ישמע לו ולא היה צריך פסוק לזה ולא מצינו עונש בדבור אלא למסית בלבר שדבר

לאחד לעבור עבודה זרה עד כאן. זו קושיא ראשונה וכמו שהקשינו אנן בעניותין על דברי הרב כמוהרי"א אלנאי ז"ל. עוד הקשה על החוקני ז"ל שתירוצו הוא הפך דברי הרמב"ם פרק ו' מהלכות ממרים הלכך י"ב שכתב מי שאמר לו אביו לעבור על דברי תורה וכו' או לבטל מצות עשה אפילו של דבריהם הרי זה לא ישמע לו וכתב מרן כ"מ כיון דכל מילי אסמכיהו אלאו דלא תסור וכו'. וכן כתב ריביה ביורה דעה סימן ר"ם וכתב מרן בית יוסף דכיון דמכולכם חייבים בכבודי ילפינן לה מילי דרבנן נמי הם כבודו של מקום יעויין שם. נראה בהדיא דנקטו הצד הא'. עד כאן דברי הרב שם חדש ז"ל.

ואני עני הדעת לא זכיתי להבין דברי קודשו במה שהקשה על החוקני שתירוצו הוא הפך דברי הרמב"ם ז"ל. דמוכח מדבריו שהבין דברי החוקני במ"ש וי"ל דמיירי בשבות דרבנן דאחי כבוד אב ואם דאורייתא ודחי שבות דרבנן שהוא לפי האמת כך דאחי עשה דכבוד אב ואם ודחי שבות דרבנן ומשום הכי הקשה עליו מה שהקשה שהוא הפך דברי הרמב"ם ז"ל אבל אחרי המחילה רבה הוואה יראה שהחוקני הקשה לו דלמאי אצטרך קרא דואת שבתותי וכו' תיפוק ליה מדכתיב ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ובלאו האי קרא דואת שבתותי פשיטא שלא ישמע לו. ותירץ דמאי דאצטרך קרא דואת שבתותי וכו' הוא להיכא שאמר לו לעבור על שבות דרבנן דהוה אמינא ישמע לו דאחי עשה דכבוד אב ואם דאורייתא ודחי שבות דרבנן משום הכי אצטרך קרא דואת שבתותי וכו' לאשמעינן דאפילו אמר לו לעבור על שבות דרבנן לא ישמע לו. מעתה מה מקום לתמיהתו שתמה על החוקני שהוא הפך דברי הרמב"ם ז"ל. דלפי האמת דברי החוקני ז"ל הם כמש' בדברי הרמב"ם ז"ל ותו לא מידי וק"ל. ושוב

אצל קרח אביהם רואין את משה וכוונתו את
פניהם בקרקע אמרו אם נעמוד מפני משה
רבינו אנו נוהגין בזיון באבינו וכבר נצטוונו
על כבוד אב ואם לא נעמוד כבר כתוב מפני
שיבה וכו' מוטב שנעמוד מפני משה רבינו
אף על פי שאנו נוהגין בזיון באבינו באותה
שעה הרחישו לבם בתשובה עליהם אמר דוד
רחש נבי דבר טוב עכ"ל הצ"ל.

והרב בעל ארץ החיים פירש הפס' שלבסוף
עמדו מפני משה רבינו ששפטו בדעתם
אם התורה שאמר משה רבינו אינו אמת הם
ושלום כמו שאמר קרח אין תורה מן השמים
אם כן כבוד אב ואם מין וזה שאמר למנצח
שהיא התורה מנצח והוא השכלה גדולה עד
כאן לשונו. והקשה עליו הרב חידא וזה
לשונו ויש להשיב קצת דלדודו שעמדו מפני
משה רבינו אם כן כברי שהתורה אמת והרי
נצטוו בכבוד אב. אך יש לומר בסגנון זה
דהבריכו בני קרח וכבר בדעת הסור דאם אביו
רשע אין חייבים בכבודו וזה רמז למנצח משכיל
דנצחו והשכילו לעמוד לפני משה מסכת שם
בני קרח ואביהם רשע ואינם חייבים בכבודו
ובזכות זה ענה אותם הקדוש ברוך הוא וניצולו
מניהם כא"ל תעורג ועונה אותה הקדוש ברוך
הוא כך בני קרח קראו מצה להי וענה אותם
כמו שאמרו רבותינו ז"ל בשי"ט עכ"ל יעו"ש.
ועל פי זה פירש הרב עיר בנימן ז"ל
בהדושו למסכת קידושין לאידך ניסא
הא דאמרו בשי"ט דקידושין דף לא עמוד ב'
שאמרו יש וזה לשונם אמר רבי אבהו כגון
אבימי ברי קיים מצות כבוד ה' בני כמימי
הוא ליה לאבימי בחי' אביו וכו' הוה אתא ר'
אבהו קרי אבבא רהיש ואו"ל ופתח ליה והוה
אמר אין אין עד דמטא התם יוסא חד אמר
לו אשקיין מ"א עד דאיתי ליה נמנע ננשן
קא עליה עד דאתער אסת"עא מלתא ודרש
אבימי מומר לאסף עד כאן. ופירש רש"י
אסת"עא

ישוב אחר זה ראיתי להרא"ש ז"ל בתשובותיו
כלל ט"ו סימן ה' שכתב וזה לשונו
ששאלת על האב שצוה לבנו שי"א ידבר עם
יהודי אחד ולא ימהול לו מה שעשה ועד
זמן קצוב והבן הפין להתפייס עמו אלא שהושיש
לצוות אביו. דע שאסור לשנאת יהודי אם
לא שיראהו עובר עבירות והאב שצוה לשנוא
לו לאו כל כמיניה לצוותו ולעבור על דברי
תורה שנאמר אני ה' מוראי למעלה ממוראכם.
ועוד לא היה האב בזה הדבר עושה מעשה
עמך ואינו צריך לכבדו עד כאן. ולפי זה
נפל סי' י"א בבירא דכיון דהרא"ש ז"ל בפירוש
סבירא ליה דבאמירה לחוד מקרי אינו עושה
מעשה עמך. אם כן גם הרב כמוהרי"א א"נאו
ז"ל והחוקרי ז"ל ק"ל כותיה ולא ידענא מה
אידון בה כיון דהסמיג ז"ל טעמו ונימוקו עמו
דבאמירה לחוד לא מקרי רשע והיינו טעמא
משום דדברי הרב ודברי התלמיד דמיש ועל
הכל צריך לי עיון.

אמנם נזכר לתרין ולומר דמאי דכבירא ליה
להרא"ש ז"ל דבאמירה לחוד מקרי
רשע הוא דוקא בהאי נונא דעסיק ביה שצוה
לבנו לשנאת יהודי וביראי לא צוה לבנו על
זה כי אם מפני שהוא שונא אותו ומשום הכי
מקרי דשע שעבר על לא תשנא וכו' אבל
אם אמר לו לבנו להלל שבת וביוצא או"ל
ומודה הרא"ש ז"ל ולא מקרי האב רשע
באמירה לחוד מטעם דדברי הרב ודברי התלמיד
דמיש כמיש הסמיג ז"ל וק"ל.

ועל פי זה פירש הנאמן חידא ז"ל בכפרו
הבהיר חומת אנך על מומר מיב על
פסוק למנצח משכיל לבני קרח על פי מה
שאמרו בילקוט סדר קרח וזה לשונו ולפי
שהלך משה לפתחו של דתן ואבירם וזה
להציל ארבעה צדיקים מדינה של ניהנם נ'
בני קרח ואון בן פלג ומה זכות היה בידם
של בני קרח שניצלו שבשעה שהיו יושבין

אחתייעא מלמא בעודו נרשן לפניו שהבין
 כזמור אחר שבספר תהילים שלא היה מבין
 אותו קודם לכן לדורשו וי"ט שמקרא זה לבדו
 דרש זמור לאסף וכו' קינה לאסף מבעי ליה
 ודרש כך שאמר אסף שירה על שכינה הקדוש
 ברוך הוא חמתו בעצים ובאבנים שבביתו ומתוך
 כך הותר פליטה לישראל שא"מלא כן לא
 נשתיר משונאיהם של ישראל שריר ופליט
 וכן הוא אומר כלל ה' חמתו ויצת אש בציון
 עד כאן. והתוספות פירשו שם פירוש אחר
 והוא דא"ת במדרש שאסף אמר שירה על
 שמבעו בא"רן שעריה משל לשפחה שהלכה
 לשאוב מים מן הבאר ונפל כדה לבאר והיתה
 מצמערת ובוכה עד שבאת שפחת המלך לשאוב
 ובדה כלי זהב ונפל אותו כלי שם התחילה
 הראשונה לשורר ואמרה עד עכשיו לא הייתי
 כבורה שיוצא שום אדם כדי שהוא של תרם
 מן הבאר שאינו נחשב ועכשיו מי שיוצא
 אותו כדי של זהב יוצא כדי עמו. כך בני
 קרה שהיו בלועים כשראו שבעו בא"רן שעריה
 אמרו שירה אמרו מי שיוצא השערים יוצא
 גם אותנו לכן אמר אסף זמור שהוא ממשפחת
 קרה עד כאן.

ודקדק הרב עיר בנימן הנזכר דלמה רשי

ז"ל נשמש מלפריש פירוש התוספות
 דהסבירא מברחת כפירוש התוספות מאחר שהם
 נוגעים בדבר זה ולהם נאה לומר. ועוד דהענין
 נפלא להיות אבי"מ מהרהר באותו הפעם בזה
 הפזוק. וכתב וזה תורף דבריו בקיצור דע כי
 בודאי צריכים אנו לומר כי בני קרה חטאו
 בזה לדעת האומרים שגם הם אינם באים לעולם
 הבא והטעם כי ראוי היה להם להלוק על
 אביהם ולנהוג בו כיוון מפני כבוד המקום ברוך
 הוא וכבוד משה רבינו עליו השלום. וכבר
 זה תלוי במחלוקת בין הסור והרמב"ם ז"ל בד"ר
 אם הבן חייב לכבד אביו רשע או לא דלפי
 סברת הרמב"ם ז"ל אין שום חטא ואשמה על

בני קרה כי מוכרח להם לכבש פניהם בקרקע
 ואין יכולים למחות באביהם ולנהוג בו כיוון
 מאחר שאפילו הוא רשע חייבים בכבודו. לא
 כן לכבוד הסור ז"ל אינם חייבים בכבודו ויש
 עליהם עון אשר חטא במה שלא נהנו בו
 כיוון לכבוד ה' ומשה רבינו עליו השלום.
ודנה התוספות ז"ל במסכת יבמות דף ו'
 עמוד ב' הקשו על הא דאמרו בש"ס
 יכול אמר לו אביו הטמא וכו' הקשו דלמה
 לא קרא בלאו קרא נמי לא ישמע לו מטעם
 שאתה ואב"ך חייבים בכבוד הקדוש ברוך הוא
 וכמו שאמרו כבר אנן קודם לכבוד אם מטעם
 שאתה ואמ"ך חייבים בכבוד אב"ך. ותירצו שם
 התוספות דמהאי קרא נפקא לן התם מזה
 הלמוד שאמרו מכה הפסוק שאם אמר לו
 אביו הטמא וכו' שלא ישמע לו מכה שאתה
 ואב"ך חייבים בכבוד המקום למדנו מכאן שכבוד
 אב קודם לכבוד אם מכה שאתה ואמ"ך חייבים
 בכבוד אב"ך. ולפי דעת החוקקני שנתן טעם
 דלכך לא ישמע לו כשאמר לו הטמא או
 אל תחורר לפי שאם אמר לו אביו לעבור על
 שום מצוה ממצות התורה היה ליה רשע ואינו
 חייב בכבודו אם כן לפי זה אין לנו שום
 למוד מכאן שכבוד אב קודם לכבוד אם לפי
 שאתה ואמ"ך חייבים בכבוד אב"ך דמנא לן
 האי סברא דמן איש אמו ואביו תיראו ליכא
 למילף דישאני התם משום הכי לא ישמע לו
 משום דהוה ליה אביו רשע ואינו חייב בכבודו
 כלל. ולפום האי סברא שאמרו דהיינו טעמא
 לא ישמע לו משום שאתה ואב"ך חייבים
 בכבוד המקום. ומנה ילפינן דכבוד אב קודם
 לאב. ילפינן מהא נם כן דהבן חייב בכבוד
 זקינו מהאי טעמא נופיה משום דאתה ואב"ך
 חייבים בכבוד זקניך ולא כדעת מי שסובר
 איפכא דאינו חייב כרא"ת בסור יורה דעה
 סימן ר"ס.

ובזה נבא לכוונת המאמר הנזכר אחרי דיה

בני סמיכי הוה ליה ראבימי ועם כל זה היה מקדים הוא בעצמו לפתוח לו הדלת כדי שיקיים הוא בעצמו המצוה, וכן נמי כי נ"ם הוה נחין קאי עליו עד דאתמר כדי שלא יקדמו אחר מבניו לקיים מצות זקנים ועל כן סבירא ליה לראבימי שבניו בודאי יקרימו עצמם לכבוד זקנים כי הם חייבים בכבוד אבי אביהם והטעם משום דסבירא ליה דאתה ואבין חייבים בכבודו וצריך לומר דנפקא להו זה מאיש אמו ואביו תיראו וכו' כפירוש התוכפות דמשום הכי אם אמר לו לחלל את השבת לא ישמע לו משום שאתה ואבין וכו' וזה תלוי גם כן הדין שהבן חייב בכבוד זקניו מהאי טעמא נופיה ויוצא לנו מזה דאבימי לא סבירא ליה כדעת החוקני דהיינו טעמא כשאמר לו אביו לעבור על איזה מצוה שלא ישמע משום שהוא רשע אלא משום שאתה ואבין חייבים בכבוד המקום בסברת הרמב"ם ז"ל, ולפי זה הוקשה לו לראבימי באותה הפעם מומור לאספק קינה מבעי ליה דליכא למימר ששמחו בזה כפירוש התוס' על פי המדרש שיעלו מבליעת הארץ עם בליעת השערים שודאי אין עליהם שום עון בזה שלא חלקו עליו ולא נהנו בו בזיון לכבוד ה' ולכבוד משה רבינו עליו השלום שהאמת הוא שאפילו אביהם רשע חייבים בכבודו בכבודת הרים ז"ל ובלאו טביעת השערים צדיק כחמר יסרח ואם כן ולשמה מה זו עושה שישם אספק בטביעת השערים ולכן באותו פעם אסתייעא לה מלתא ודרש ראבימי מומור לאספק כפירוש רש"י ז"ל כי לא היה ישיך אספק לומר כלל בזה הענין על חורבן הבית אלא הטעם שאמר מומור משום ששפך חמתו על העצים ועל האבנים אלו תורף דבריו ז"ל ודויק.

ועל פי דברי השי"ס דינמות פירש הרב בעל פרפראות לחכמה כונת המסרה איש אמו ואביו תיראו, נ"י, א' הכא, ב' ויותר הוא לבדו לאמו ואביו, נ"י, לאמו ולאביו ולבנו

ולבנתו והוא ישחק הרב דמאתר דנ' שותפים יש באדם אביו ואמו והקדוש ברוך הוא ואביו ואמו נתנו שני חלקים הלבון והאודם, והשם יתברך נתן חלק אחד שהוא חיות האדם אם כן מאחר דאביו ואמו הם הרוב למה לא ישמע אליהם, ותירין על פי מה שכתב הרב מוהר"ם אלשיך דחלק החומר ישנותנין בו אביו ואמו הוא מאביהם ואביהם מאביהם עד אדם הראשון וחומר הא' מהקדוש ברוך הוא וזה שאמר אנחנו החומר ואתה יוצרנו ואף על פי כן ומעשה ידך כולנו שחומר הא' מעשה ידך הוא וזה כונת המסרה איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי שאם אמר לו אביו לחלל את השבת לא ישמע לו ולא דוקא שבת החמורה אלא גם אם אמר לו אביו הסמא אל ישמע לו וזה אומרו לאביו ולאמו האמור בפרשת טומאת כהנים ועל זה יקשה למה לא ישמע אליהם לזה אמר ויותר הוא לבדו לאמו ואביו בתמידה, וכי חלק אביו ואמו הוא לבדו שלהם והלא הכל מאת השם יתברך וצורתא קמיתא היא בידו שמים יעוין שם.

וראיתי להרב בית חדש בסימן הנזכר לעיל שכתב שדינו של רבינו הרמב"ם ז"ל במה שכתב דאפילו אם אביו רשע חייב לכבודו זה יצא לו מדרש כדר לך לך וזה לשונו ואמר ה' אל אברים לך לך מה כתיב למעלה וימת תרה בהרן אמר רבי יצחק אם לענין החשבון ועד עכשיו מתבקש לו עוד סיה שנים אלא בתחילה אתה דרוש הרשעים בתיהן קרוין מתים לפי שהיה אברהם אבינו מפורד ואומר אצא ויהיו מחללים בי שם שמים ואומרים הנה אביו והלך לו לעת זקנתו, אמר לו הקדוש ברוך הוא לך אני פוסרך מכבוד אב ואם ואין אני פוסר אחר מכבוד אב ואם ולא עוד אלא שאני מקדים מיתתו ליציאתך בתהילה וימת תרה בהרן ואחר כך ואמר ה' אל אברים לך לך מארצך וכו' עד כאן יעוין.

וראיתי

וכבדוני. רוצה לומר שעל ידי כבוד אב ואם מורים דסבירא להם דמעשה כשר ורם עדיף וממילא יתדלו לעבוד עבודה זרה ובה מתכבד הקדוש ברוך והטעם שאינו מבטל העבודה זרה משום דמעשה בשר ודם עדיף. ועל פי זה פירש גם כן ההיא דדרש עולא רבה מדרש יודוך הי כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך וכו' והוא כבואר. יעויין שם באורך.

ועל פי זה פירש גם כן כונת המדרש הנזכר לעיל דלמה לאברהם אבינו עליו השלום ספרו מכבוד אב ואם ולאחר לא. אך על פי האמור יבא על נכון. והוא דטעם כבוד אב ואם הוא כדי להודות שמעשה בשר ודם עדיף ועל ידי זה יפדשו מלעבוד עבודה זרה לא כן תרח אבי אברהם אף שהיה אברהם אבינו מכבדו בכל כבוד אב ואם דמוכח מינה דמעשה בשר ודם עדיף ויפרוש מן העבודה זרה ועם כל זה עודנו מחויב בסומאיתו לעבוד עבודה זרה משום הכי אמר לו הקדוש ברוך הוא לך אני פושד מכבוד אב ואם לא כן לשאר בני אדם שאין להם טעם זה חייבים הם בכבוד אב ואם עיין שם באורך.

ועל פי זה פירש הרב הנזכר כונת הפסוק ועתה הלוך הלכת כי נכסוף נכספת לבית אביך למה נגבת את אלהי. והוא דאמר לו לבן בשלמא אם היית יושב כאן עמי דלא ייש לך כבוד אב ואם כדי שתדע ממנה דמעשה בשר ודם עדיף שפיר היית יכול לנגוב את התרפים לעבוד עבודה זרה באומרך דמעשה שמים עדיף. לא כן עתה שאתה הולך לבית אביך כי נכסוף נכספת לבית אביך ויש אתה מצווה על כבוד אב ואם וצריך אתה לקיים מצוה זו וממנה יוצא לך ראיה שפיר דמעשה בשר ודם עדיף. אם כן מזה לא יתכן שתעבוד עבודה זרה משום טענת אב אינו הפך בעיני למה אינו מבטלה ומעשה שמים עדיף ואם כן למה נגבת את אלהי. יעויין שם באורך. ועל

וראיתי להרב בעל קול שמואל ברך גיה עינ שפירש בכונת המאמר דביר הנזכר והוא על פי מה שתקרו הראשונים ויל דעל מה עשה הי ככה להיות האדם נולד על ידי איש ואשה ומדוע לא ברא הקדוש ביה כל אדם עפר מן האדמה כעשבי השדה. ותירץ הרב הנזכר דהיינו טעמא להורות דמעשה בשר ודם עדיף וכדאמרנן במדרש תנחומא סדר תוריע וזה לשונו שאל סורנוכרופוס הרשע את רבי עקיבא איזה מעשים נאים של הקדוש ברוך הוא או של בשר ודם אמר לו של בשר זרם וכו' אמר לו למה אתם מולים אמר לו הייתי יודע שעל כל זה אתה שואלני ולכן הקדמתי ואמרתי לך שמעשה בשר ודם עדיף וכו' וכיוצא בזה אמרו בפרק קמא דעין שישאלו את רבן נמליאל אם אין רצונו בעין מפני מה אינו מבטלה נמצא דסגנון אחר עולה לשניהם דאומות העולם עובדי עבודה זרה הם סוברים דמעשה שמים עדיף מדאינו מבטלה. אמנם נסתרה טענתם מן המילה דשמע מינה דמעשה בשר ודם עדיף. ולכן הי בהכמה עשה בריאת האדם על ידי איש ואשה להורות דמעשה בשר ודם עדיף ויבטלו הם בעצמם העבודה זרה דמעשה בשר ודם עדיף. ובה פירש כונת המדרש כי הוא אמר ויהי זו אשה הוא ציוה ויעמוד אלו הבנים וסמך ליה הי הפיד עצת נויים והרי הוא כבואר יעויין שם. ובה נתן טעם הרב הנזכר גם כן למצות כבוד אב ואם שהוא מטעם הנזכר להורות להם את הדרך ילכו בה דמשום הכי בראו על ידי איש ואשה וציוה לבניהם שיכבדו דמעשה בשר ודם עדיף ולסתור טענת אומות העולם דכברי מעשה שמים עדיף.

ועל פי זה פירש גם כן כונת רכותינו ויל במסכת קידושין וזה לשונו בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקדוש ברוך הוא מעלה אני עליהם כאלו דרתי ביניכם

מב ויעל דרוש להספד אליהו

ועל פי זה נראה לעניות דעתי לפרש כונת הפסוק נצור בני מצות אביך שהוא מצות כבוד אב ואם ומסנה יחברר לך שמעשה בשר ודם עדיף ולא תבא הז' ושלום לכלל מעות לעבוד עבודה זרה ככברת אומות העולם שסוברים דמעשה שמים עדיף וזה אומרו ואל תמוש תורת אמך שכתוב בה אנכי ה' אלהיך לא יהיה לך זכר ודו"ק.

ובאופן אחר נראה לעניות דעתי לפרש כונת הפסוק ועתה הלך זכר על פי מה שראיתי להרב נפתלי שבע רצון ז"ל הובאו דבריו בספר עין יסין ז"ל דף ס"ב עמוד ב' שכתב וזה לשונו הנשיר הגדול בסדר ואתחנן על ההיא דדרש רבה אפתחא דבי נשיא מדרש יודוך ה' כל מלכי ארץ בהקדים מאי דאמרינן בפרק קמא דבתרא על ההיא סימרא דאמר ריה רוב וקרוב הולכין אחר הרוב ואף על גב דרובא דאורייתא שנאמר אחרי רבים להטות וקורבה דאורייתא שנאמר והיה העיר הקרובה לחלל אפילו הכי רובא עדיף ואולינן בתר רובא, וידוע מה שאמרו רבותינו ז"ל דהעבודה זרה נראית קרובה אבל היא רחוקה שצווק אליה ואין מושיע לו משום פה להם ולא ידברו זכר אבל הקדוש ברוך הוא נראה רחוק אבל הוא קרוב שנאמר קרוב ה' לכל קוראיו נשמע מזה דיש להקדוש ברוך הוא דין קרוב מה שאין כן העבודה זרה, ואיתא ברז"ל שא"ל ההוא מינא כתיב בתורתכם אחרי רבים להטות ואין רובא היה לכם לעבוד אל אלהי הגויים לילך אחר הרוב נשמע מזה שיש פתחון פה לאומות העולם נגד ישראל מאחר דרוב וקרוב הלך אחר הרוב והרוב עובדים עבודה זרה והקדוש ברוך הוא נקרא קרוב וכתיב אחרי רבים להטות וכדי לענות כס"ל כאלולו מוכרה לומר שיש להקדוש ברוך הוא דין קבוע כדאיתא בקידושין בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקדוש ברוך

הוא מעלה אני עליהם כאלו דרתי בניהם ובברוני נמצא שעל ידי כבוד אב ואם השכינה למטה בארץ ואם כן הקדוש ברוך הוא יש לו דין קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואורא לה מענת רובא ואמרינן כגמרא דמעולם לא זזה השכינה מכותל מערבי.

ודשתא אתי שפיר בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא אנכי ה' אלהיך זכר היה להם פתחון פה לאומות העולם לעעז מאחר שהם רובא והוא מצוה אתכם שלא לעבוד עבודה זרה ודאי לכבוד עצמו הוא דורש ואין זה מצד האמת שהוא יותר דברי עצמו שאמר אחרי רבים להטות, אמנם כאשר שמעו מצות כבוד אב ואם מכבד אותם מעלה עליהם הקדוש ברוך הוא כאלו דר בניהם והקיש כבודו לכבוד אב ואם וזה מורה שהקדוש ברוך הוא דין קבוע יש לו מיד תורו למאמרות הראשונות וזה שאמר מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת עד כאן לשונו.

וזוה אומרו ועתה הלך זכר כי נכפוף נכספת לבית אביך כדי לקיים מצות כבוד אב ואם ועל ידי זה הקדוש ברוך הוא דר בניהם והוא ליה דין קבוע ואם כן לא אולינן בתר רובא אם כן למה נכת את אלהי לעבוד עבודה זרה מטעם אחרי רבים להטות ודו"ק.

וראיתי להרב צמח דוד ז"ל בקי מיני עיני שפירש בכונת המדרש שרבאנו לעיל דשעמא מאי אמר לו הקדוש ברוך הוא לך אני פוטר מכבוד אב ואם ולא אחר והוא על פי מה שאמרו בפרק חלק דף צ"ט כל המלמד את בן הכירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן דא אמר כאלו עשאו לדית דבא אמר כאלו עשה לעצמו שנאמר ועשיתי אותם אל תקרי אותם אלא אתם עד כאן, ולא פירש מה יתרון לאדם בעשותו לעצמו, וכתב ונראה לי פירושו

פירושו במה שאמרו בסוף פרק קמא דמנילה דף י"ו שתלמוד תורה דוחה מצות כבוד אב ואם שכל אותם שנים שהיו יעקב אבינו עליו השלום בבית עבר לא נענש וכו' יעוין שם. וכו' שכן לאמוראי לאחרני דודאי דהי כבוד אב ואם ישהי אמרינן בפרק קמא דבבא קמא דלאמוראי לאחרני עדיף מלממר לנפשיה וזהו מעלה עליו הכתוב כאלו עשה את עצמו ולא עשאוהו אביו ואמו כדי שיהייב לכבודם ואם צריך לבטל מצות כבוד אב ואם כדי ללמד את בן הבית תורה כפי צרכיו ואברהם למד תורה והיה מלמד תורה לאחרים ומשום הכי אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם לך אני פוסט מכבוד אב ואם. אבל לאחרים שלא למדו ושלא למדו לאחרים אין אני פוסט מכבוד אב ואם. עד כאן. ות"ד יעו"ש.

ובאופן אחר ראיתי להרב קול שמואל הנזכר בדרך מזו עמוד שני שפירש בכונת הפסוק ועתה הלוך הלכת בהקדים מה שאמרו בסדק יש נוחלין הלכתא חולקין כבוד לתלמיד בפני הרב והלכתא אין חולקין קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא הא דפליג ליה רביה יקרא הא דלא פליג ליה רביה יקרא. והנה אומות העולם סוברים דחולקין כבוד לתלמיד במקום הרב ומשום הכי עובדי עבודה זרה באומות סגדולת העבד גדולת האדון נודעת. אמנם מבציות הקדוש ברוך הוא על כבוד אב ואם מוכח דדוקא היכא דפליג ליה רביה יקרא או חולקין ולזה הוכיח הקדוש ברוך הוא לצוות לחזק כבוד לאב ואם ולא לעבודה זרה דהתם לא פליג ליה רביה יקרא ואדרבא הקדוש ברוך הוא צוה ואשיריהם תשרפון וכו' וזה שאמר לבן ליעקב בשלמא כשהיית יושב עמי אלו נגבת אותם התדשתי דהיינו יכול לעבדם סמעם חולקין כבוד ומגדולת העבד גדולת האדון נודעת. לא כן עתה שיהלך הלכת ונכבד נכספת לבית אביך לקיים מצות כבוד אב ואם

ומשם תורה יוצאה דאין חולקין כבוד אלא דוקא היכא דפליג ליה רביה יקרא ואם כן אין אתה יכול לעבדם אם כן למה נגבת אליהי עד כאן יעוין שם.

ועל פי זה נראה לעניות דעתי לפרש כונת הפסוק ירא את ה' בני ומלך ועם שונים אל תתערב. והוא דרבותינו ז"ל דרשו את ה' אליהך תירא לרבות תלמידי חכמים שמע מינה דחולקין כבוד לתלמיד וכו'. גם דרשו רבותינו ז"ל על פסוק ויצונו על בני ישראל ועל פיהם מלך מצרים שיהלכו כבוד לפרעה ושמע מינה דחולקין וכו'. וזה אומרו ירא את ה' שיהא לרבות תלמידי חכמים וגם ומלך שחולקין כבוד וכו'. אבל לא יעלה על דעתך דביון דחולקין כבוד וכו' לילך ולעבוד עבודה זרה בשענה זו דחולקין וכו' דהדוקא היכא דפליג ליה רביה יקרא וזה אומרו ועם שונים אל תתערב שעובדים שני רשויות אל תתערב עמהם. וכן מצאתי בילקוט משלי שפירש ועם שונים דוצה לומר שני רשויות יעו"ש.

וגם נראה לעניות דעתי לפרש פירושו הפסוק נצור בני מצות אביך ואל תשוש תורת אמן. והרי הוא במבואר.

וגם נראה לעניות דעתי שזה גם כן כונת הפסוק אל תהי חכם בעיניך ועל איזה דבר אני מזהירך שלא תהא חכם בעיניך הוא ירא את ה' שהוא לרבות תלמידי חכמים וסור מדע שיחא העבודה זרה שלא תקח ראיה מכאן דחולקין כבוד בבית וממילא תלך ותעבוד עבודה זרה דשאני הכא משום דפליג ליה רביה יקרא ודו"ק.

ועל פי זה הנה נבון אתי לפרש כונת הפסוק משפטך לא סרתי כי אתה הוראתי והדקדוק מבואר דמהיכא תיתי שיסור עד דקא משכת דוד המלך עליו השלום עצמו שלא סר ומאי נתינת מעט כי אתה הוראתי. ולפי האמור אתי שפיר ובהקדים על מה שאמרו בילקוט על

ובא אדם אחד ויצא ערב בערו. והללוה הרויה על ידי זה ממון רב ודאי שכל ימיו צריך הלוה להחזיק טובה לזה הערב שעל ידו הרויה. ובגדון דידן הקדוש ברוך הוא נתן תורה ליש עמו ועל ידי התורה אוכלים ושותים מפירותיה בעולם הזה והקרן קיימת לעולם רבא כדכתיב להנחיל אורבי יש וכו' וכל הרויה הזה הרויחו ישראל על ידי ביניהם שיצאו עליהם ערבים נמצא לפי זה שהדעת נותן שהאבות יכבדו לבנים. לזה בא הקדוש ברוך הוא בה שעתא חבף שיצאו ערבים וצויה בעשרת הדברות כבוד אב ואם לומר שלא תאמין את לבבך על שיצאת ערב שאביך ואמך יכבדו אותך אלא כבד את אביך וכו' כאשר צוה וכו'. יעוין שב ברוך. נמצא שהוצרך הקדוש ברוך הוא לצוות על כבוד אב ואם לשלול שלשה טעמים אלו. וזה אומרו ממשפטיך לא סרתי כי אפילו שמן הראוי על פי טעמים אלו שאכור מלכבדם ואדרבה הם צריכים שיכבדוני עם כל זה לא סרתי מטעם כי אתה הורתני ולעשות רצונך אליהי תפצתי ודו"ק.

ובאופן אחר נראה לעניות דעתי לפרש כונת הפסוק נצור בני מצות אביך וכו' על פי מיד בשים דקידושין דף ל"א עמוד א' וזה לשונו שא"ל בן א"מנה אחת את רבי אליעזר אבא אומר השקיני מים ואיסא אומרת השקיני מים איזה מהם קודם אמר לו הנה כבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך. בא לפני דבי יהודה אמר לו כך. אמר לו רבי נתנרשה מהו אמר לו מבין ריסי עיניך שבן א"מנה אתה הפל להם מים בספל וקעקע להם כתרגומים עד כאן. והטור סימן ר"ס כתב וזה לשונו ואם נתנרשה שא"מנה חייבת בכבודו שניהם שוים וכבדם זה בזה. וכתב מרין ז"ל שהרי"ף האי סיפא דבריתא וגם הרמב"ם ז"ל לא הזכיר דין זה משום דמדינא דרישא משמע דהיב טעמא מפני שהוא ואמו

על פסוק שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו דרשו זו מצות כבוד אב ואם. שמעינן מינה דמצות כבוד אב ואם נתכנית בשם משפט. ועל פי זה אתי שפיר דהוה סיד שלא יכבד האדם לאביו ואמו שמא יקחו ראייה מזה דחולקין כבוד וכו' ויבאו לעבוד עבודה זרה אבל תשובתה בצידה דהיכא דפליג ליה רביה יקרא שאני ועל זה אמר ממשפטיך שהיא מצות כבוד אב ואם לא סרתי מהישש שמא יבאו לפעול ולעבוד עבודה זרה דהא ראייה מכבוד אב ואם דחולקין וכו' והטעם כי אתה הורתני והיכא דפליג ליה רביה יקרא שאני ודו"ק.

ובאופן אחר נראה לעניות דעתי לפרש בכונת הפסוק הנזכר והוא על פי מה שכתב הרב זכות הרבים דף י"ו ע"ד ריש שלשה טעמים שלא יכבד האדם לאביו ואמו. האי על פי מה שאמרו בנמרא ששתי שנים ומהצה נחלקו בית שמאי ובית הלל אי נוח לו לאדם שנברא או לא ונמנו ונמרו נוח לו שלא נברא ואם כן כיון שנוח לו שלא נברא למה לו לאדם לכבד אביו ואמו כיון שלא עשו לו שום תועלת אלא אדרבא נזק. והבי' שאם יעמיק האדם בשכלו יראה שמלכד שאינו חייב לכבדם אלא אדרבא אביו ואמו חייבים בכבודו. והוא כמו שאמרו בנמרא. נדולה הצלת בנים לאבות מהצלת אבות לבנים משום דברא טובה אבא ומצילו מדינה של ניהנס ומביאו לחיי העולם הבא לא כן האב מביא את בנו לחיי העולם הזה דוקא אברהם אינו מציל את ישמעאל ולא יצחק את עשיו. נמצא דיפה כח הבן מזה האב אם כן הרעת נותן שאב ואם יכבדו את בנם. והני על פי מה שאמרו רבותינו ז"ל כשנתן הקדוש ברוך הוא את התורה לישראל שא"ל מהם ערבים וכו' אמרו בינינו הם ערבים ועל ידי זה וכו' לקבלת התורה והיד מפי עוללים וכו'. ועוד ידוע כי עבד לזה לאיש מלזה וכשאין המלוה רוצה להלוות בלתי ערב

ואמו חייבים בכבוד אביו ומשמע הא לאויה כבוד שניהם ישוה ולאיה מהם שירצה יקדים כבוד לעיל, אבל רבינו ירוהם כתב אם נתגרשה מאביו שניהם שוים ונותן להם מים בספל ואומר להם בואו לשתות ולא יקדים אחר לחברו עד כאן לשוננו, ואין נראה זה מרבני רש"י אלא כמיש עד כאן לשון הבית יוסף וז"ל, ואפשר דהו דקא מרמו לן הכתוב והכתוב לצדדין קתני נצור בני מצות אביך קאי אדין אי אבא אומר השקיני מים ואמו גם כן אומרת לו ראביו קודם מטעם האמור בשם דאמה ואמך וכו' ומה שסיים ואל תפוש תורת אמך זה קאי אדין ה"ל להיכא שנתגרשה דלדעת רש"י והרי"ף והרמב"ם ז"ל למי שירצה יקדים ולדעת ר"י לא יקדים כלל ודו"ק.

ואפשר דמשום הכי כתב איש אמו ואביו תיראו וכו' דבא הכתוב ללמדנו דין זה היכא שנתגרשה וכו' משום הכי הקי' אמו לומר לך דשניהם שקולים ולדעת הרי"ף והרמב"ם ומרן ז"ל הבחירה בידו למי שירצה יקדים ולדעת ר"י ז"ל מניה להם דוקא בספל ולכ"ע אם אמר לו אביו שיטקה אותו תחילה ולא ישמע לאמו אין הכן הי"ב לישמע לאביו בזה ונ"ה כבוד אמו אה"ל ניוו כמו ואת שבתותי תשמורו דק"מא לן דאם אמר לו אביו לחלל את השבת שלא ישמע לו גם כן ברין זה היכא שנתגרשה אמו ואביו ואמו אומרים לו להשקות מים ואביו צוה שיקדימו לאמו לא ישמע לאביו כלל ודו"ק.

עוד אפשר לעניות דעתי שזהו הטעם בדמקים אי הקדים הכתוב אביו לאמו שנאמר

כבר את אביך וכו' וכאן הקדים אמו ישאמר איש אמו ואביו וכו' ודברי רבותינו ז"ל ידועים שכתבו משום דגלוי וידוע שרבן מבשר לאמו יותר מאביו מפני שמשרלתו בדברים לפיכך הקדים אביו, וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שרבן מתירא מאביו יותר מאמו מפני

שמלמרו תורה לפיכך הקדים אמו לאביו ועוין ישם בשם קידושין, אבל לפי דרכינו יבא על נכון דמקום שהקדים הכתוב אביו לאמו אי"ר היכא שלא נתגרשה ואביו אומר השקיני מים ואמו אומרת השקיני מים דבזה אביו קודם ובמקום שהקדים אמו לאביו אי"ר היכא שנתגרשה וליכא טעמא שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך בזה שניהם שוים כמדובר לעיל, ואל תתמה שאנחנו מפרשים איש אמו ואביו תיראו על הכתוב שהרי רבותינו ז"ל גם כן דרשו פסוק זה על הכבוד וכמו שאמרו בשם ריבמות יכול אמר לו אביו לחלל את השבת ישמע לו תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו וכו' כולכם חייבים בכבודי ועוין גם כן בספרי הדרשנים ז"ל.

ועל פי זה נראה לעניות דעתי גם כן שזהו גם כן כונת הפסוקים כבר ואתה תנן ושמרתם לעשות כאשר צוה ה' אלהיכם אתכם תלכו לא תסורו ימין ושמאל בכל הדרך אשר צוה ה' אלהיכם אתכם תלכו למען תחיון וטוב לכם והארכתם ימים בארץ אשר תירשון, והוא דבפסוק כבר את אביך ואת אמך האב הוא ימין והאם היא שמאל וכאן בא הכתוב להשמיענו השני דינין הנזכרים לא תסורו ימין קאי להיכא שלא נתגרשה ראביו קודם מטעמא שאתה ואמך חייבים וכו' וגם לא תסורו ימין ושמאל קאי להיכא שנתגרשה וכו' לא תסור מכבודה ותקדים לאביך אלא בכל הדרך אשר צוה ה' אלהיכם תלכו למען תחיון וטוב לכם וכו' ונרמז שפיר כבוד אב ואם דכתיב ביה למען יאריך ימים וכו' ודו"ק.

ועל פי מה שאמרו רבותינו ז"ל ראשה אינה חייבת בכבוד אב ואם משום דרשות בעלה עליה נראה לעניות דעתי לפרש בדרך הלצי כונת רחל אמו ותאמר אל אביה אל יתיר בעיני אדוני כי לא אוכל לקום מפניך כי דרך נשים ל"ל רוצה לומר כי לא אוכל לקום

לקום וכו' כאשר הייתי בתחילה בעורי קמנה כי עתה דרך נשים לי ואשה פטורה מכבוד אב ואם. משום דרשות בעלה עליה ואם כן אל יחר בעיני ארונא וק"ל.

וראיתי להרב ורע הדין בחידושו על מסכת ברכות דף ה' והביא דבריו גם כן הרב מטעם למלך ז"ל בחיה מערכת כבוד שדקדק דלמה בן האלמנה כששאל את רבי אליעזר על דין אבא אומר השקיני מים וכו' למה לא שאל לרבי אליעזר גם כן הדין השני נתגרשה מהו עד שבא רבי יהושוע ואז שאל לו גם כן הדין השני פירש הרב ז"ל בדרך חורפא והוא על פי מיד בסוף מסכת נטילת בית שמאי אומרים לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה ערות דבר שנאמר כי מצא בה ערות דבר. ובית הלל אומרים אפילו הקדחתה תבשילו שנאמר כי מצא בה ערות דבר. ובי עקיבא אומר אפילו מצא אחרת נאה הימנה שנאמר והיה אם לא תמצא תן בעיניו עד כאן. וידוע דאם אביו ואמו רשעים אינו חייב לכבדם כמו שאמרו רבותינו ז"ל נבי הניח להם פרה נוולה חייבים להתחורר מפני כבוד אביהם ופריך איקרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ותירין בשעשה תשובה וכו'. וידוע דרבי אליעזר שמותי הוא פירוש שהוא מתלמידו בית שמאי. ומשום הכי בן האלמנה ידע שרבי אליעזר הוא מתלמידו בית שמאי וכבירא ליה כבית שמאי דלא אפשר שיגרש אדם את אשתו אלא אם כן זינתה וכיון שזינתה הוה ליה רשעה ושוב אין הבן חייב בכבודה כלל ומשום הכי לא שאל לו נתגרשה מהו עד שבא לפני רבי יהושוע ואיהו לא סבירא ליה כבית שמאי אלא יכול לגרשה אפילו בלא עון כסברת בית הלל ומשום הכי שאל לרבי נתגרשה וכו' זה תורף דבריו יעוין שם.

ובדברי הרב ורע בדרך יש להעיר קצת דפסקא למלתא בבנינתא חריפא דלרבי אליעזר כיון שנתגרשה משום זנות הוה ליה רשעה ושוב אין הבן מחוייב לכבדה בשום אופן ומשמע אפילו אם אחר כך עשתה תשובה עם כל זה אינו חייב לכבדה דאי לא תימא הכי אלא אם עשתה תשובה חייב לכבדה לכבדה רבי אליעזר אם כן עדין דקדוק הרב במקומו עומד דהוה לו לבן האלמנה לשאול לרבי אליעזר דאם זינתה ונתגרשה וחזרה בתשובה ואביו אומר וכו' ואמו אומרת וכו' מהו אלא ודאי משמע דסבירא ליה דאפילו אם עשתה תשובה אינו חייב בכבודה וזה הפך הש"ס והפך כל הפוסקים ז"ל ודו"ק.

עוד מצינו לרבותינו ז"ל שהפליגו בכבוד אב ואם שצריך לכבדם אפילו לאחר מותם ופסקה הטור בסימן ר"ם וזה לשונו וחייב לכבדו אפילו לאחר מותו כיצד היה אומר דבר שמועה מפיו לא יאמר כך אמר אבא מארי אלא יאמר כך אמר אבא מארי ה"מ במה דברים אמורים תוך י"ב חדש אבל לאחר י"ב חדש כשזכרו אומר ז"ל עד כאן. וכתב מ"ן בית יוסף שהיא בריה בקידושין דף ל"א עמוד ב' ופירש רש"י ה"מ עליו יבא כל רע הראוי לבא על נפשו. לאחר י"ב חדש כבר קיבל מה שקיבל שאין משפא רשעים בניהם אלא י"ב חדש עד כאן. ויש לדקדק טעמא מאי צריך לומר הכי והיכי שייך בזה כבוד אב ואם. ומצאתי להרב בעל שם חדש בדרך ל"א עמוד שני שכתב דשייך שפיר בזה כבוד אב ואם והיינו טעמא על פי מאי דאיתא במציעא דף ל"ג עמוד א' היה אביו ורבו נושאים משאוי מניה של רבו ואחר כך מניה של אביו היה אביו ורבו בבית השני פודה את רבו ואחר כך פודה את אביו. ואם אביו חכם פודה את אביו ואחר כך רבו ופסקוהו הפוסקים בסימן רמ"ב. אלא שחילקו באגידת אביו

אביו ורבו דאס היה אביו שקול כנגד רבו
אבדת אביו קודמת, ולנבי מפרק משאו ופדיון
לא כתבו אלא אם היה אביו חכם, והטעם
דבפריון ופירוק משא דיש צער הנוף מועיל
לאביו כשהוא חכם אף על פי שאינו שקול
כרבו, אבל לענין אבדה שהוא ממון אינו
מועיל אלא כשהוא שקול יעויין שם, נמצאו
למידין דחייב להצילו בחיו מצער הנוף ובמותו
נמי אין צער גדול הימנו כמאמרם ז"ל בברכות
דף י"א עמוד שני קשה רמה למת כמהם
וכו' וכמו שבתינו חייב לבונו ממון לפדותו
להקל צערנו הכי נמי כמותו צריך שיקבל
היסורין עריו להקל צערנו עד כאן.

וראיתי להרב שכנהיג בסימן ר"ס הנהיט
סעיף כ"ד אהא דכתב הסור וחייב
לכבדו אפילו לאחר מותו וכו' אלא יאמר כך
אמר אבא מארי הכימ וכו' כתב וזה לשונו
נכתב בצדו כתוב בהנהגה אלפאסי החדשות
בשם ראינו ונראה בעיני שלא אמרו כן אלא
כשמזכירו בפיו אבל כשמזכירו בחתימתו אפילו
תוך י"ב חדש אומר וזכרנו לחיי העולם ובה
שהרי חתימתו מתקיימת אפילו לאחר י"ב חדש
עד כאן, אמר המאסף זה הולק על מה שכתב
הרשב"ן בתשובתו ורביא הרב בית יוסף בסור
זה סימן רמ"ב יעויין שם.

וזה לשון הרשב"ן בתשובה קכ"ב חלק א'
שאלת מפני מה תקנו חכמים ז"ל למי
שמזכיר שם אביו או רבו תוך י"ב חדש לומר
הכימ, ושאלת על רבו אין על פי שלא נזכר
כן בגמרא לפי שכן ראית בכתבי כשאני מזכיר
מורי אני אומר הכימ.

תשובה, דע כי בגמרא קידושין פרק קמא
הזכירו חכמים זה על אביו וזהו
בכלל כבוד אב ואם ואמרו מכבדו בחיו מכבדו
במותו וכו', ואני נשאתי קל והוסיף כל שכן
רבו שלמדו חכמה שכתבאו לחיי העולם הבא
וכו', וכן ראיתי לקצת החכמים כשמזכירים

שם רבם בספריהם אומרים כן כתב מורי ורבי
פלוגי ז"ל הכימ וכו' וסצינו שאפילו במי
שאינו רבו ואפילו לאחר י"ב חודש שמכבדים
החכמים החיים אל החכמים המתים בכך כמו
שאמרו סוף פרק קמא דסוכה וזה לשונם אמר
ריש לקיש הריני כפרת רבי היא ובניו ואפי'
לאדם גדול המצטער בחיו אומרים לו כך
כמו ששינו בסנהדרין פרק כ"ג כשהוא מתנחם
מאתרים כל העם אומרים לו אנו כפרתך אלא
שאין מזכירין כפרת משכבו אלא הבנים
והתלמידים כל י"ב חודש, אבל המצטער בחיו
או למי שמת לאחר י"ב חודש אין מזכירין
כפרת משכבו, עד כאן לשונו יעושיב.

עוד כתב הרב שכנהיג ז"ל אות כ"ה וזה
לשונו נ"ב א"ה מן התימה על ספר
חידים סימן תשמ"ו שכתב בשמזכירין ת"ח
אין צריך לומר ז"ל כמו שאומרים כשאנו
קורין בתורה על משה ואהרן ז"ל וכל שכן
כשאדם מזכיר טענה מתית שאין כותבים ז"ל
שהרי מר בר רב אשי כשהיה אומר בבית
המדרש בשם אביו היה אומר אמר רב אשי
ולא היה אומר ז"ל ודוקא בתוך י"ב חודש
אם מזכיר אותו אומר ז"ל אבל לאחר י"ב
חודש לא היה אומר וכן כשאדם אומר שנים
מקרא ואחר תרגום כשמזכיר הצדיקים הנזכרים
בפרשה אין לומר ז"ל עד כאן לשונו, והרי
הביתא דפרק קמא דקידושין אומרת אפכא
וכמו שכתב הסור ושורם בדבריו באורך יעויין
שם ולבסוף כתב וזה לשונו ולכן נראה דהא
דתיא בביתא דבתוך י"ב חודש אומר הכימ
ולאחר י"ב חודש אומר ז"ל היינו דוקא באביו
ורבו ולא בשאר חכמים, ובאביו ורבו גם כן
דוקא כשמזכירין על פיו אבל בכתב אינו אומר
כיום ולזה מסדר התלמוד שהיה מסדרו בכתב
לא היה כותב אלא שם לבד בלא ז"ל, ואף
על גב דכתב הרשב"ן בתשובה והביאו הרב
בית יוסף בסור זה סוף סימן רמ"ב כשמזכיר
רבו

סברת ריאינו וכו' כבר הרב שכנהיג בהנהיג
 סי' כיד כשהביא דברי ריאינו כתב וזה חולק
 על מה שכתב הרשב"י בתשובתו יעו"ן שב
 ומן התימה ממנו שהעלים עין מכל זה ודו"ק.
 והנה קשה לי במאי דחילק הרשב"י ויל
 שבתוך י"ב חודש אומר הכימ ולאחר
 י"ב חודש אומר הריני כפרתו לבר, כיון בפירוש
 הריני כפרתו הוא שכל יסודין הראוי לכא על
 אביו ורבו יבואו עליו והוא יסבול אותם בעבורם
 כמו שפירש רש"י ויל זה לא ש"ך כי אם
 בתוך י"ב חודש כמו שכתב משפט וכו' י"ב
 חודש, אבל לאחר י"ב חודש שכבר קיבל מה
 שקבל מה הלשון אומרת הריני כפרתו אמנם
 הנראה לעניות דעתי לומר שכונת הרשב"י
 ויל על פי מה שאמרו חכמי האמת דאף אם
 האדם קיבל ענשו י"ב חודש בניהגם ונעשה
 יך ונקי וכה לנן עדן עם כל זה כשרוצים
 להעלות אותו למעלה יותר עליונה חוזרין ודגין
 אותו גם כן ואם אינו ראוי לאותה מעלה
 יחזור ויקבל עונש אבל לא כבראשונה, ומשום
 הכי ש"ך לומר אפילו לאחר י"ב חודש הריני
 כפרתו, וק"ל.

וכדי לסיים בכי טוב נראה לעניות דעתי
 לפרש אם יוכשר בעיני ה' ובעיני מורי
 ורבותי כונת דפסוק כה אמר ה' שמו משפט
 ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי
 להגלות והוא בהקדים מה שאמרו בלוקט
 שופטים על פסוק ויבא מלאך ה' וישב תחת
 האלה אשר בעפרה אשר ליואש אבי העזרי
 ונדעון בנו חובט חטים בנת להגיס מפני מדן
 אמר לו נדעון לאביו אבי אתה זקן הכנס
 לביתך ואני אהיה חובט שאם יבואו המינים
 אין בך כח לנוס אמר המלאך קיימת כבוד
 אב ואם כדאי אתה שיגאלו בני על ידך, מיד
 וירא אליו מלאך ה' ויאמר אליו ה' עמך נבון
 החיל, ער כאן.

וראיתי להרב הגדול כמוהר"ח פלאני יצ"ל
 בספרו

רבו תוך י"ב חודש צריך לומר הכימ וכן
 ראיתי לקצת חכמים כשמוכרין שם רבם בספריהם
 אומרים בן כתב מורי ורבי פלוני ויל הכימ,
 אפשר דהיינו דוקא בתוך י"ב חודש אבל לאחר
 י"ב חודש אין צריך לומר ויל ומכדרי התלמוד
 היו אחר י"ב חודש אחר מימת אביהם או
 רבם, איברא שדוחק לומר שאחר י"ב חודש
 אין צריך לומר ויל על רבו, והרי הרשב"י
 למד מקל וחומר דאביו בתוך י"ב חודש לומר
 הכימ והוא הדין דלאחר י"ב חודש צריך לומר
 ויל מקל וחומר דאביו, והמנהג לומר על אביו
 ורבו בתוך י"ב חודש הכימ ולאחר י"ב חודש
 ויל בין כשמוכרו על פה בין כשמוכרו בכתב
 ולשאר חכמים ויל בין בתוך י"ב חודש בין
 לאחר י"ב חודש בין בכתב בין בעל פה ער
 כאן לישונו.

וראיתי להרב בעל שם חדש בפירושו על
 ספר יראים בדף ל"א ע"ד דשקיל
 וטרי בענין זה ולבסוף הביא תשובת הרשב"י
 הללו וכתב וזה לישונו אמנם מדברי הרשב"י
 קשה ויל הרב שכנהיג שכתב דוקא כשמוכרין
 על פה אבל בכתב אינו אומר כלום וכו'
 יעו"ן שם והרי הרשב"י כתב בהדיא שכך
 דאיתי בכתבי וכו', וכן ראיתי לקצת חכמים
 כשמוכרין שם רבם בספריהם וכו' אלמא אפילו
 בכתב כל שהוא כותב תוך י"ב חודש צריך
 לומר הכימ דהיינו לכתבו וגם הוא הפך ככרת
 ריאינו ומורים סימן ר"ס סע"ף ט' עד כאן
 דבריו יעו"ן שם.

ואנכי העבד לא ידענא מאי קא קשה ליה
 על הרב שכנהיג מאחר שהרב שכנהיג
 איהו נוסיה דחיקא ליה מכתא מדברי הרשב"י
 הללו ותרין לה אפשר דהיינו תוך י"ב חודש
 אבל לאחר י"ב חודש וכו' ומאחר שהביא
 דברי שכנהיג הנזכר איך לא שלטו מאורי
 עיניו במה שכתב סמוך ונראה ואף על גב
 דכתב הרשב"י וכו' גם מה שכתב שהוא הפך

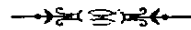
והוא ברור, עד כאן דבריו וזל וגם ידוע דעל ידי מצות הצדקה וזבים לנאולה כידוע, ולפי קושט דרושינו מוכח שממצות כבוד אב ואם וממצות צדקה שמעשה בשר ודם עדיף, וזה אומרו שסדר משפט שהיא מצות כבוד אב ואם הנקראת משפט כמו שאמרו בילקוט וגם עשו צדקה דמתרוויחו מוכח שמעשה בשר ודם עדיף ובזכותם אתם ננאליים וזהו שסיים כי קרובה ישועתי לכם וכי יהי רצון שיהיה במהרה בימינו אמן.

ועל פי זה פירש בני חכם עזרא כונת הפסוק עשיתי משפט וצדק כל תניחני לעושיקי והוא כיון דעל ידי מצות כבוד אב ואם היא מקרבת הנאולה וגם מצות הצדקה מקרבת הנאולה כמו שביארנו לעיל וכבר ביארנו לעיל דמצות כבוד אב ואם נתכנית בשם משפט כמו שאמרו בילקוט על פסוק שם שם לו חק ומשפט זו מצות כבוד אב ואם אם כן זהו הכונה עשיתי משפט דהיינו מצות כבוד אב ואם וצדק דהיינו מצות הצדקה שתיים כהלכתן לזה אל תניחני לעושיקי בגלות המר והנמחר אלא הושה ונאלינו בביא.

וכדי שלא להאריך מרחא על מורי ורבותי אמרתי שוב אשוב לנושאי מקדם והנושא בה ואת מוכח העולה שם פתח משכן אוהל מועד ויעל עליו את העולה ואת המנחה כאשר צוה ה' את משה, שם רמז על פי מה שאמרו רבותינו ז"ל שמנחת של מעלה מכונן כנגד מנחת של מטה והבהן הגדול מלאך מיכאל מקריב עליו נשמותיהם של צדיקים לכפר על בני ישראל וזהו שרמזו זה ואת מנחת העולה שהוא מנחת של מעלה שם פתח משכן אוהל מועד שהוא מנחת של מטה ויעל עליו המלאך מיכאל כהנא רבא את העולה ואת המנחה שם רמז אל נשמותיהם של צדיקים עטרות ויעזר אבא מארי ואדונתי אמי הכימ אחר לעולה ואחר למנחה לכפר על בני

בכפרו הבהיר מוכחת היים חלק אי דף מיו עמוד שני שכתב שגם הנאולה העתידה לבא במהרה בימינו אמן על ידי כבוד אב ואם והוא על פי מה שכתב ספר חסידים סימן שמיא וזה לשונו ויאמר עשיו הנה אנכי הולך למות וכי למה לו לכתוב ויאמר עשיו לא היה לו לכתוב אלא וימכור עשיו בכורתו ליעקב ולמה כתב מה שכתב עשיו, אלא שלא תתמה למה נתן הקדוש ברוך הוא ממשלה לבני עשיו לומר שתדיר בשביל אביו הולך למקום סכנה במקום החיות כדי לצוד ציד להביא לאביו וממנו למד יוסף כשאמר לו אביו יעקב לך ואשלחך אליהם והלא היה יודע שישונאים אותו, אלא אמר יוסף עשיו הולך תדיר למקום סכנה כדי לצוד ציד להביא לאביו ואבי שלחני לראות את שלום אחי ואת שלום הצאן שהוא חיות של אבי ובני ביתו ולא אלך, כל זה נכתב להודיע על ישראל אך לפרוה כדי להביא פרנסה לאביהם ואך יהיו זהירים לעשות מצות אביהם עד כאן, וסיים הרב כמוהר"ת פלאני יצו אם כן נמצא דכל זמן הגלות ישאנחנו סובלים תחת אומת עשיו הוא בעבור מצות כבוד אב ואם וכשאנחנו מקיימין מצות כבוד אב ואם כתקנה אנחנו דוחים לעשיו וזהו המעט שאמרו ששנו של עשיו יוסף וכן מה שאמרו רבותינו ז"ל כי נאולה העתידה היא בזכות יוסף יען נמצא ביוסף מצות כבוד אב ואם כתקנה יותר משאר אחיו שהבנים עצמו בסכנה כמו שהיה מקיים מצות כבוד אב ואם עשיו הרישע ויכוא מצות כבוד אב ואם דזה וידחה מצות כבוד אב ואם שקיים עשיו, עד כאן, וזהו רמז הכתוב כבר את אביך וכי כי סופי תיבות כבר את אביך הם אותיות כדית גימטריא משיח בן דוד כמו שכתב הרב הדיא בחומת אגן סדר יתרו יעויין שם והכונה כי על ידי קיום מצות כבוד אב ואם כתקנה כדת של תורה זוהי כיבה כי יבא משיח בן דוד

בני ישראל כאשר צוה ה' את משה הרנינו
נוטל צדיק אחד ומכפר על הדור וק"ל.
שוב חזרתי ואמרתי ואת מזבח וכו' ויעל
עליו וכו' שם רמז על גאולתנו ועל
פרות נפשינו יהא רעוא שיהיה במהרה בימינו

דרוש א לתשובה

ידוע הדבר ומפורסם הענין כמה כח התשובה
גדול בנודע ובפרט בעשרת ימי תשובה
וקרא בתיב ה' אליהו דבר אלינו בחורב לאמר
רב לכם שבת בהר הזה, ועיין להחיד"א ז"ל
בספרו הבהיר פני דוד שכתב וזה לשונו אפשר
לפרש כמה שאמרו המקובלים בפסוק ויתנצלו
בני ישראל את עדים מהר חורב ומשה יקה
את האהל, בי יען משה רבינו עליו השלום
לקח אלף אורות, ובשנאמר לו לך רד לא
נשאר לו אלא אחד מאלף, וזה סוד אי זעירא
דויקרא, ונמצא דהפסיד בעבור ישראל לכן
לקח כל האורות של ישראל, ובשבת מחזירין
למשה כל אלף אורות ואז נותן עדים של
ישראל וזה סוד נשמה יתירה, זה תורף דבריו.
וזה רמז ה' אליהו דיבר אלינו בחורב דיבור
קשה הורר עדיך וכו', אך לאמר, יש אמירה
רכה וב לכם שבת דבשבת תזכו לעדי הנזכה.
עיין שם בדברי קודשו.

ואני עבדו ברנליו אעבורה לרמז באופן אחד.
והוא בהקדים את הירוע מחלוקת רב
ורבי יוחנן בענין נראה ונדהה אם חוזר ונראה.
ולדעת רב חזין ופסקו הלכתא כוותיה, ועל פי
זה תירצו המפרשים לחקירה הידועה שהאדם
בתחילה קודם שחטא היה ראוי לפני ה',
וכשחטא נדהה מלפני ה' וכיצד עיי' התשובה
חזין, ותירצו דהלכתא כרב דסיל תוין, ועל

פי זה פירשו גם בן כונת הפסוק למען שמך
ה' וסלחת לעוני כי רב הוא, ע"ע. **ואני**
עני נראה לעניות דעתי דמן השבת בעצמו
יש להביא ראיה דנראה ונדהה חוזר ונראה,
והוא כמה שנסתפק הרב נחפה בכסף סימן ג'
הביא דבריו הרב זכור לאברהם תלק אי בהי
שבת מערכת חולה, בחולה שבישל לו הני
בשבת קאווי ושתה ממנו ונתרפא אם מותר
לשתות המותר והרב מטה יהודה והרב שדה
הארץ פשים להו להיתירא, אמנם הרב אדמת
קדש העלה לאיסור, עיין שם, אם כן יוצא
מזה דיום שבת קדש בתחילה היה ראוי לכל
דבר שבקדושה ושלל לחלוט בשום מלאכה
אפילו על ידי נוי, ונדהה איסור שבת לגבי
חולה שבישל לו הני קאווי, וכשנתרפא חזר
איסור שבת ונראה ונאמר לאותו האיש שנדהה
בשכילו לשתות המותר.

ועל פי זה יען דהנה משה רבינו עליו
השלום הוכיח לישראל כמה שחטאו
ישראל במדבר בענף ובמתאוננים ובמרגלים
ובמהלוקתו של קרח כדכתב רש"י ז"ל על
פסוק אלה הדברים עיין שם, ואמר להם
לישראל שיחזרו בתשובה, וכדי שלא יאמרו
ישראל דלא מהניא להו תשובה דנראה ונדהה
אינו חוזר ונראה ככברת דיו לזה אמר להם
רב לכם, רמז להם דהלכתא כרב דסבירא ליה
חוזר